

Hodnocení bakalářské práce

Posudek oponenta práce

Jméno autora: Tereza Vaňková

Název práce: Pravda a občanská společnost podle Václava Havla

Oponent práce: ThLic. František Burda, Ph.D.

Téma bylo v literatuře: Téma je v literatuře traktováno v časopisech a partikulárních monografiích.

Zaměření práce: kompilativně-interpretativní

Práce je zaměřena: teoreticky

Jazyková a stylistická úroveň práce: vyhovující

Rozsah práce: přiměřený (47s.)

Použitá literatura: aktuální, omezená šíře

Počet uváděných titulů: 28 + 25 elektronických odkazů

Citace v textu: V textu je dostatečné množství citací, které mají důvod a nesplují vlastní text.

Formální stránka práce: odpovídající

Cíl práce: splněn

Úroveň závěrečné práce: naplňuje rámec požadavků BP

Konkrétní náměty, připomínky nebo otázky vyžadující doplnění u obhajoby:

Na četbu BP Terezy Vaňkové jsem se vysloveně těšil, protože mám dílo i osobnost Václava Havla ve značné úctě a léta jsem se také stýkal s okruhem jeho nejbližších přátel, tu a tam s nimi zajel i na Hrádeček. Bakalářská práce Terezy Vaňkové zpracovává klíčovou otázku myšlenkového světa Václava Havla, totiž otázku noetickou a s ní spojenou tematiku báze společenského života. Zajímavým rysem práce může být uchopení ontologické roviny pravdy, protože právě to se v popkulturním přivlastnění osobnosti Václava Havla nejvíce zplošťuje, podobně jako se v něm vytrácí vysoká jazyková a stylistická úroveň Havlova díla, která je soupodstatnou a neoddělitelnou devizou jeho myšlenkového světa. Tereza Vaňková si vytkla pojímat otázku pravdy v Havlově díle jako denotát, který se v Havlově myšlenkovém světě stává primárním signifikátem (vykonstruovanou imaginací noetického základu bytí ve vědomí Václava Havla), a který je zachycen nejen jako signifikant A (literární, filosofické a esejistické dílo) nýbrž také jako přenos signifikátu A na signifikant B (život občanské společnosti).

Autorku je třeba pochválit za jednoznačně patrný osobní zájem, neformální vnitřní vztah k havlovskému teorému života v pravdě. Cením si také, že autorka pracovala s vynikajícím životopisem Václava Havla od Michala Žantovského, knihou Pavla Kosatíka o VH nebo se skvělým pokusem o Havlův duchovní portrét od Martina C. Putny. Současně ale želim, že nepracovala s tak zásadními zdroji, jako jsou biografické texty Daniela Kaisera, Jiřího Suka, Anny Freimanové, životopisem z pera terapeuta a univerzitního pedagoga Davida Gilbreatha Bartona, nebo monografií

Ladislava Hejdánka *Havel je uhlik: filosof a politická odpovědnost*, a také s kritičtějšími pohledy, aby tak vznikl Havlův celistvější portrét. Jistě by také stálo za to, vzít do ruky texty jako *Voda, která hoří* Jitky Vodňanské apod.

Přestože je záměr práce i osobní vztah ke zvolené tématice chvályhodný, přeci jen má jeho zpracování celou řadu nedostatků. Úvod postrádá jasnou strukturu a základní náležitosti. Dílčí cíle si musíme spíše domyslet, a kdo ví, jestli byly na počátku vůbec identifikovány. Stejně tak se nedozvídáme, jaké výzkumné otázky si autorka klade a chce řešit, ani jakou metodologii chce dospět k jejich zodpovězení. Přestože hypotéza není povinnou součástí práce, je vždy přítomná a je dobré si ji na začátku práce zvědomit a zformulovat, aby ji bylo možné na konci kriticky verifikovat nebo falzifikovat. V práci Terezy Vaňkové se však žádná hypotetická tazání nestanovují, namísto toho jsou hned v úvodu postulovány silné závěry. Je třeba předeslat, že takovýto postup není příliš korektní. Postulovaná tvrzení mohou být traktována jako problém, otázka k ověření, nikoliv však jako výchozí faktum. Díky tomu práce nemůže mít ani jasně strukturovaný a systematizovaný závěr, kde by se autorka kriticky vyjádřila k tomu, jak a v čem se jí jednotlivé dílčí cíle podařilo naplnit a naopak, v čem se jí je naplnit nepodařilo, a proč. Stejně tak, v čem, a jak, se jí podařilo zodpovědět výzkumné otázky, a v čem nikoliv. V práci dále postrádám kritickou debatu o jednotlivých aspektech Havlova pojetí pravdy. Mnohými bylo právem poukazováno na přílišnou idealističnost, deontologičnost či vágnost¹ Havlových pravdivostních teorémů, což nese i neblahý potenciál pro praxi. Např. Havlova podpora tzv. humanitárního bombardování Sarajeva, proti které tak zásadně a ostře vystupoval Havlův přítel a zvláštní zpravodaj OSN Jiří Dientsbier, nebyla bezvýznamnou marginálií, která by byla v rozporu s jeho filosofickým myšlením. Práci TV chybí kritický odstup a nadhled. Místy má tak povahu elogia nebo až hagiografie s nádechem k moralistice.

Za poněkud nadbytečnou považuji životopisnou část, a to vzhledem k tomu, že neodhaluje nic nového a nepřináší ani žádnou metodologickou analýzu vybraných aspektů Havlova života. Jen dosti povšechně a útržkovitě rekapituluje již známé havlovské biografie bez hlubšího vhledu. Navíc tam chybí naprosto zásadní a stěžejní momenty a tematické okruhy týkající se Havlovy biografie z hlediska rozvíjení jeho pojetí praxe života v pravdě. Především mi chybí Havlův vztah k undergroundu (bez pochopení Havlovy afilice k českému undergroundu nelze pochopit Havlovu osobnost ani otázku ručení vlastním bytím ve jménu svobody a pravdy) a pak naprosto zásadní a přelomový moment, který pro něj představovalo setkání s osobností Ivana Martina Jirouse. Teprve v konfrontaci s Jirousem a životním stylem undergroundu si Havel uvědomuje a připouští, že ačkoliv stojí proti režimu, přeci jen je hýčkaným exponentem maloměšťáckého establishmentu, a přijme radikální výzvu praxe vnitřně svobodného a pravdivého bytí. Místo rutinního životopisného cvičení se autorka mohla věnovat spíše jednotlivým rovinám Havlova pojetí života v pravdě. Zcela mi chybí dále analýza Havlových divadelních her, případně Antikódů, kde otázka existenciální pravdivosti bytí či jejího vyprázdnění prostupuje celým syžetem a zakládá celkovou atmosféru absurdity života ve společnosti. Havlovy hry nejsou ničím marginálním, co by bylo oddělené od jeho politicko-společenských esejů. Sám Havel své dramatické dílo pojímal jako existenciálně sociologickou analýzu postavení jedince ve společnosti.

Následující, a mnou velmi očekávaný, oddíl BP věnovaný samotné tematice pravdy v Havlově díle působí bohužel dost těkavě a nesystematicky. Autorka sice hovoří o tom, že nebude postupovat chronologicky, což čtenáře navnadí na to, že nyní půjde o tematickou analýzu, ale dané očekávání nenaplní. Jednotlivé úryvky a jejich interpretace působí dost nesourodě a vykazují tendenci k oslavné paušalizaci. V oddíle věnovanému pravdě a transcendenci zcela absentuje, pro Havla tak typický a stěžejní fenomenologický diskurz, ze kterého v ohledu vztahu pravdy a transcendence jeho myšlení vychází, a to i přesto, že se mu pečlivě věnuje M.C. Putna a další autoři. Neobjeví se zde ani hlavní inspirační zdroje Havlova pojetí vztahu pravdy a transcendence, jako je koncept *absolutně personálního bytí a tří pohybů lidské existence* Jana Patočky (právě třetí *pohyb existence*, jako vlastní pohyb existence, *pohyb pravdy* jako sebezískání, sebevzdání, sebeuchopení,

¹ Stačí například vzpomenout na Magorovu báseň, ve které reaguje na Havlovu tzv. konverzi „Pročpak mu říkáš vole ontologické pole? / Tolik jsi zblbnul z láhve / že se bojiš říct Jahve?.

vztah k centru a veškerenstvu, Václava Havla tolik inspiroval! Termín „život v pravdě“ je převzat právě od Patočky!), koncept *existenciální zodpovědnosti* Josefa Šafaříka ani notoricky známé pasáže o Havlově obratu k transcendentnímu úhelníku bytí v knize *Dopisy Olze*. Naprosto nepochopitelná je pro mne absence analýzy pasáží klíčového, celosvětově známého, eseje, který patří mezi nejvlivnější moderní humanistické texty, *Moc bezmocných*. Ten je doslova Havlovým manifestem života v pravdě. Musím říci, že mne tento oddíl dost zklamal a jeví se mi jako značně selektivní a povrchní. Skoro mám dojem, že autorka celou řadu klíčových textů prostě ani nepřčetla nebo jen spěšně prolistovala.

Za úspěšnější, nebo spíše tvořivější, považuji pokus o transkulturní reflexi Havlova pojetí pravdy. Škoda jen, že i zde autorka postupuje spíše kompilačním způsobem než, že by se vydala k nějaké původnější interpretativní analýze. V jednom bych autorku trochu poopravil nebo doplnil, tam kde nahlíží etiku a morálku (což je ošidné spojovat) jako výraz a východisko transkulturality, tam je třeba upozornit na fakt, že Václav Havel v souladu s Patočkou, Heideggerem, Šafaříkem aj. vidí, že skutečná etika musí být založena na bytostném existenciálním vztahu k transcenci, který veškerou etiku předchází. Tedy etikou to nezačíná. Pro Havla je skutečná etika odpovědí, je důsledkem osobního bytostně existenciálního vztahu k absolutní transcenci. Bez toho se důraz na etiku snadno vyprazdňuje, stává se lpěním na nějaké morálce nebo étosu a sklouzává k moralizování. Ostatně s tím zápasil i sám Václav Havel.

Na závěr však můžeme celkově konstatovat, že autorka jakousi schopnost zpracovávat danou problematiku teoreticky a to s osobním zaujetím ve své práci prokázala. Současně si ale nelze nepoložit otázku, jestli si neukousla příliš velký krajíc nebo se mu neměla věnovat víc. Takové téma nelze šít horkou jehlou. Je třeba ji však pochválit za snahu o proporční vyváženost, tematickou souvztažnost a provázanost jednotlivých kapitol, byť jejich systematičnost pokulhává. Navzdory výše naznačeným problémům předkládané práce mám za to, že práce přijatelného standardu prací tohoto oboru dosahuje.

Výsledné hodnocení: Předložená bakalářská práce splňuje podmínky a nároky kladené na odbornou práci.

K obhajobě si připravte odpovědi na otázky:

- 1) Pokuste se o reflexi toho, co podle Havla garantuje pravdu.
- 2) Jakým způsobem vidíte důležitost role předporozumění pro „život v pravdě“?

Datum: 20.4. 2023

Th.Lic. František Burda Ph.D.